

[nová] Čeština
doma
& ve světě

---

1 2015

Nová čeština doma a ve světě

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

1/2015

Redakce:

Vedoucí redaktorka – Mgr. Kateřina Romaševská, Ph.D.

Výkonná redaktorka – Mgr. Katarzyna Vaculová

Členové redakce – Mgr. Adriana Filas, Mgr. Oleksandr Sukhanek,

Mgr. Maria Simeunovich-Skvortsova

Korektorky – Mgr. Olga Fojtíková, Bc. Jana Georgievová, Bc. BcA. Markéta Kraevská,

Mgr. Evgenia Ulyankina

Adresa redakce:

Katedra jihoslovanských a balkanistických studií FF UK

nám. J. Palacha 2, 116 38 Praha 1

Tel. (+420) 221 619 347, e-mail: ncds@ff.cuni.cz

Objednávky vyřizuje:

Vydavatelství Filozofické fakulty UK v Praze,

nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1, e-mail: books@ff.cuni.cz

Návrh grafické úpravy a obálky: Studio Lacerta (www.sazba.cz)

Sazba: Lukáš Vavrečka, nakladatelství Pavel Mervart (www.pavelmervart.cz)

Obsah

Úvodní slovo	9
Recenze	11
Dana Hánková	
Valková, J. (2014): <i>Komunikační přístup a učebnice češtiny pro nerodilé mluvčí</i> . Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.	13
Marie Kopřivová	
Čermák, F. (2014): <i>Periferie jazyka. Slovník monokolokabilních slov</i> . Praha: Nakladatelství Lidové noviny.	18
Kateřina Sachrová	
Mészáros, A. – Kiss Szemán, R. (2014): <i>Na úprku před sebou samými. Češi a jejich literatura očima současné maďarské bohemistiky</i> . Praha: Akropolis.	22
Články	28
Aksana Schillova	
<i>Homonymní příslovce a předložky a problematika jejich disambiguace v Českém národním korpusu</i>	30
Václav Velčovský	
<i>Pokusy o zavedení jazykového zákona v České republice</i>	41
Jitka Veroňková	
<i>Na českém znění spolupracovali... aneb Hodnocení projevu dabérů přírodovědných dokumentů</i>	50
Marie Podobová	
<i>Bezobjektové posesivní rezultativní konstrukce od sloves tranzitivních a bezobjektové i objektové posesivní rezultativní konstrukce od sloves intransitivních – jejich tvorba a funkce v českém jazyce</i>	82

Zdeněk Salzman	
<i>Z české kuchyně, domácí i cizí: etymologický výlet</i>	115
O autorech tohoto čísla	121

Pokusy o zavedení jazykového zákona v České republice¹

VÁCLAV VELČOVSKÝ

Abstrakt: Přestože Česká republika legislativně neoznačuje český jazyk jako národní/státní/úřední, v minulosti probíhaly pokusy takového deklarativní označení do právního řádu začlenit. Článek analyzuje postoje politiků prostřednictvím (neúspěšně) navrhované jazykověpolitické legislativy.

Klíčová slova: jazyková politika, jazykové postoje, jazykový zákon, politika, sociolingvistika

Abstract: Although the Czech Republic's legislation does not indicate the Czech language as national/state/official one, attempts to incorporate such a declarative label into the legal system were carried out in the past. This article analyzes the attitudes of politicians through (unsuccessfully) proposed language policy legislation.

Key Words: language act, language policy, politics, sociolinguistics

Český jazyk není v současných právních normách označen za národní/státní/úřední, přestože jím de facto je. Jazyková regulace je roztržena v dílčích normách² a komplexní jazyková regulace v českém právním prostředí není ukotvena. V minulosti však snahy takovouto normu vytvořit

- 1 Tento příspěvek vznikl v rámci řešení grantu GAČR č. GP14-19798P Čeština pod hákovým křížem.
- 2 Např. zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ukotvil právo účastníků řízení jednat v jejich mateřštině a povinnost soudu ustanovit tlumočnicka. Možnost tlumočnicka garantuje rovněž zákon č. 141/1963 Sb., o trestním řízení soudním, zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, a zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Úřední jazyk explicitně definuje na rozdíl od jiných právních norem např. zákon č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, nicméně výhradně pro oblast hazardních her. Při zápisu do matrik má Nečech nebo Neslovák právo na přítomnost tlumočnicka (§ 14 odst. 6, §§ 39, 63, 69 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů). Zmínit lze také příklad z oblasti jazykové každodennosti - výrobce je povinen uvádět informace o výrobcích v českém jazyku (§ 11 odst. 1 zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele). Jeden z obecných vzdělávacích cílů dle školského zákona č. 561/2004 Sb. je definován jako *utváření vědomí národní a státní příslušnosti a respektu k etnické, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identitě každého* (§ 2 odst. 2 písm. e) - jazyk je tedy ve školském zákoně reflektován jako distinktivní rys i jako prvek vlastní identity jedince. Ústava České republiky žádnou zmínku o češtině či obecně o úředním jazyku neobsahuje.

existovaly. Cílem tohoto příspěvku je stručně popsat politické diskuse o ne/potřebnosti jazykového zákona po roce 1993 na základě vybraných návrhů regulací.³

Podle svého právního statutu, tedy podle formálního i tematického ukotvení v české legislativě, se jazyky na území České republiky dají rozdělit na tři skupiny (Nekvapil – Sloboda – Wagner 2009: 12): (1) jazyky úřední komunikace (čeština a částečně slovenština), (2) jazyky národnostních menšin (čtrnáct oficiálně uznaných menšin⁴ a specifické postavení slovenštiny, polštiny, němčiny a romštiny)⁵ a (3) ostatní jazyky. Tato stať se zaměřuje výhradně na první oblast, tedy na pokusy regulovat jazyk oficiální/úřední/státní, nikoliv na normotvorbu pro integraci menšin.

České země jako součást multinárodnostního a multilingvního státu se ve své minulosti s jazykovou regulací potýkaly často. Za národně emancipačního procesu probíhaly snahy o etablování češtiny jako jazyka vyučovacího v elementárních školách, v polovině 19. století na gymnáziích a následně také na školách vysokých. Úřední jazyk byl regulován Obnověním zřízením zemským (1627/1628), kabinetním listem z 8. dubna 1848 a následně sérií (víceméně neúspěšných) jazykových nařízení, která v roce 1897 vyvolala takové bouře obyvatelstva, že musel být vyhlášen výjimečný stav (Velčovský 2014: 116). Situace se radikálně změnila vyhlášením československé samostatnosti: byl přijat jazykový zákon č. 122/1920 Sb. z. a n. a prováděcí nařízení vlády č. 17/1926 Sb. z. a n., toponyma a výhradně česko-německá jazyková krajina⁶ byly regulovány zákonem

3 Cílem příspěvku není teoretické rozpracování konceptu jazykové politiky a jazykového plánování, ale výhradně deskriptivní představení širší (i lingvistické) veřejnosti méně známých skutečností týkajících se nakonec neschválené legislativy. K teorii i komparativní situaci České republiky srov. především Gladkova – Vačková (2013).

4 Vzhledem k podmínkám stanoveným zákonem č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, stát doposud uznal (abecedně) bulharskou, chorvatskou, maďarskou, německou, polskou, romskou, rusínskou, ruskou, řeckou, slovenskou, srbskou, ukrajinskou a v roce 2013 také vietnamskou a běloruskou národnostní menšinu. Uznání od státu je možné chápat jednak jako symbolický akt, ale má i praktické důsledky – finanční podporu aktivitám jejich příslušníků a možnost vzdělávání v jejich mateřštině. K jazyku menšin srov. např. Šatava (2009); MPČR (2009: 148nn.); s. 148nn.; Petráš (2010).

5 Specifické postavení se odvíjí z Evropské charty regionálních či menšinových jazyků, kterou Česká republika ratifikovala s účinností od 1. března 2007.

6 Za jazykovou krajinu považujeme soubor všech nápisů pozorovatelných ve veřejném prostoru daného regionu či státu. Jde přitom o nápisy různého charakteru: oficiální i neoficiální, komerční i nekomerční, dle užitého jazyka apod. (například dopravní

č. 266/1920 Sb. z. a n. apod. Rovněž v letech 1939–1945 byl česko-moravský prostor vystaven silným jazykověpolitickým regulacím, ovšem v opačném, tj. německo-českém pořadí. Ústava z 9. května 1948 prvky jazykové regulace neobsahovala, ústava z roku 1960 pouze ve vztahu k národnostním menšinám. Ústavní zákon o československé federaci z roku 1968 stanovoval rovnost češtiny a slovenštiny v exekutivě a v administrativním styku (blíže srov. Stich 1995; Kořenský 1997a; 1997b; nebo Velčovský 2014 a tam uvedenou literaturu).

Rokem 1993 se Česká republika stala jazykově kompaktním státem (Stich 1995: 68) – počet cizinců, ať už s jakýmkoliv politickým statutem, se pohybuje okolo 4 % populace,⁷ obdobně jako počet obyvatel s jiným než českým mateřským jazykem.⁸ Občasné pokusy nějakým způsobem definovat nebo regulovat státní jazyk vycházely ze spíše deklarované než reálné potřeby explicitně stanovit hodnoty nebo ovlivnit postoje obyvatelstva k jazyku, tedy nikoliv z nutnosti regulovat koexistenci několika kódů na území České republiky. Výjimku tvoří specifické soužití češtiny a slovenštiny dané dlouhotrvajícím společným státem i specifiky tzv. dvojjazykovosti, která překlenuje česko-slovenské komunikační bariéry (blíže srov. především Budovičová 1988; Horecký 1995; Musilová 2000, 2001; Nábělková 1999, 2002, 2008; Sloboda 2004). Díky tomu je oficiální komunikace v češtině na Slovensku a ve slovenštině v České republice většinou považována za rovnocennou (blíže srov. Sloboda 2010, 2013; Nábělková 2013).⁹

První pokus o vytvoření zásadní normy jazykového práva proběhl v roce 1999 za vlády Miloše Zemana. Návrh zákona byl předložen poslanci za KSČM.¹⁰ Zákon si dal za cíl stanovit **pravidla pro používání a ochranu češtiny jako jazyka České republiky** (§ 1). Chtěl stanovit češtinu jako jazyk

značky, označení toponym, urbanonym, názvy institucí, reklamy, graffiti, samolepky).

7 URL: https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-cizinci_uvod [6. 9. 2015].

8 URL: <https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo-domy-byty-a-domacnosti-podlecitani-lidu-domu-a-bytu-2011-cr-kraje-okresy-so-orp-spravni-obvody-prahy-a-mestasidla-so-orp-2011-egrhq6c4dz> [22. 9. 2015]. Při interpretaci dat o mateřském jazyku je nutné vycházet pouze z vyplněných dotazníků (více než 780.000 respondentů tento údaj nevyplnilo) a k češtině připočítá odpovědi uvádějící moravský jazyk (téměř 63.000 respondentů).

9 Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 270/1995 Z. z., o štátnom jazyku, ve znění pozdějších předpisů (poslední konsolidované znění z 1. ledna 2014), zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

10 Z. Klanica, M. Kučera st., K. Čelišová, P. Kováčik, V. Exner, A. Svobodová (tisk č. 319/1999 PSP ČR z 13. srpna).

jednací pro orgány moci zákonodárné, výkonné, soudní, pro orgány veřejné správy a samosprávy (§ 2) a jako jazyk vyučovací ve školách všech úrovní (§ 3). Zároveň ho uváděl jako služební jazyk ozbrojených složek (§ 4). Zákon specificky reguloval jazykovou krajinu a užívání jazyků v masmédiích a v reklamě (§ 5). Návrh měl výhradně deklarativní a proklamativní charakter, nezaváděl žádné sankce, pouze de jure stanovoval sféry užívání češtiny. V důvodové zprávě se argumentovalo následovně:

Smyslem předloženého návrhu [...] není zavádět nová opatření k používání a ochraně češtiny, ale rámcovým způsobem kodifikovat platné právní normy a zvyklosti založené v historickém vývoji tak, aby se v koncentrované normativní podobě zdůraznil morální, politický a právní příkaz zachovávat a rozvíjet češtinu jako jeden ze základních prvků české kulturní identity.¹¹

Vláda Miloše Zemana s poslaneckým návrhem nesouhlasila a argumentovala především redundancí explicitní normy, protože parciální oblasti jazykové politiky již upravovaly dílčí zákonné a podzákonné normy: *Vláda je přesvědčena, že stávající úprava používání a ochrany českého jazyka jako jednacního jazyka v úředním styku, případně vyučovacího nebo služebního jazyka, obsažená v jednotlivých právních předpisech, odpovídá současným potřebám.¹²* Vláda zároveň odmítla podpořit výhradně symbolickou a deklarativní normu prostřednictvím konkrétního zákona. Poslanecká sněmovna následně návrh zamítla v poměru 74 : 81.¹³

V roce 2003 (za vlády Vladimíra Špidly) proběhl druhý pokus poslanců za KSČM,¹⁴ tentokrát ale ne formou návrhu samostatného zákona, ale novelizace ústavy.¹⁵ Za její 14. článek navrhovali poslanci včlenit samostatnou část týkající se českého jazyka v následujícím znění:

Národním jazykem České republiky a úředním jazykem všech orgánů veřejné moci České republiky je český jazyk (čeština) (14a odst. 1). Stát dbá o ochranu

11 Tisk č. 319/1999 PSP ČR.

12 [Zákon] obsahuje proklamativní a deklaratorní ustanovení, která do zákona nepatří a jsou pro svoji nenormativní povahu nadbytečná a zavádějící, případně překračují i rozsah působnosti vnitrostátní právní normy. Tato připomínka se týká zejména vymezení úkolů státu vhodnými prostředky zajišťovat a podporovat výchovu v českém jazyce, dále zajišťovat a podporovat jeho rozvoj a vhodné užívání a usilovat o rozvoj studia českého jazyka na území jiných států (UV č. 944 z 15. září 1999).

13 Proti jazykovému zákonu byli všichni přítomní poslanci ODS (53), KDU-ČSL (16) a US (8), pro všichni přítomní poslanci KSČM (23). Z poslanců za ČSSD hlasovali 4 poslanci proti zákonu, 51 pro zákon (41. hlasování 22. schůze PSP ČR 22. února 2000).

14 Jednalo se o návrh poslanců M. Bičíka, V. Filipa a V. Exnera (tisk č. 485/2003 PSP ČR).

15 Tisk č. 485/2003 PSP ČR.

českého jazyka jako nedílné součásti státní a národní identity (14a odst. 2). Práva občanů České republiky, příslušníků národnostních a etnických menšin, obsažená v Listině základních práv a svobod tím nejsou nijak dotčena (14a odst. 3).

Návrh operoval s češtinou jako s jazykem národním a oficiálním. Jako problematická se ukázala formulce navrhovaného § 14a odst. 1: čeština jako národní jazyk nebyla v navrhovaném znění jazykem českého národa či občanů České republiky, ale České republiky jako státu. Předkladatelé demonstrovali potřebnost této normy tvrzením, že stávající právní úprava nereflexuje jazyk jako *nejvýraznější znak naší státní a národní identity*, a považovali za nutné navázat na preambuli Ústavy,¹⁶ v níž se stanovuje závazek *společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství* (Preambule Ústavy ČR, zákona č. 1/1993 Sb.). Špidlova vláda usnesením č. 1190 z 26. listopadu 2003 vyjádřila s návrhem novely Ústavy nesouhlas. Oponovala především tím, že Ústava a celý právní řád České republiky je vystavěn na principu občanském, nikoliv národním, a proto je explicitní jazyková regulace nadbytečná. Zároveň vláda podotkla, že cíl *dbát ochrany českého jazyka* je věcí odbornou a pedagogickou, nikoliv politickou. Poměrně symptomaticky také působilo odmítnutí zavádět do právního řádu diskutabilní a nejasně vymezené pojmy jako národní jazyk nebo státní a národní identita, které by musely být definovány a soudy rovněž judikovány. Poslanecká sněmovna návrh zamítla v poměru 34 : 113.¹⁷

Kromě návrhu samostatného zákona či novely Ústavy proběhly také méně nápadné pokusy regulovat užívání jazyků a formálně dbát o tzv. kultivovanost češtiny. Poslankyně za KSČM Ivana Levá využila v roce 2004 novelizace zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně některých zákonů, a navrhla začlenit do zákona nový paragraf následujícího znění:

*Provozovatel celoplošného rozhlasového a televizního vysílání s licenci dbá na kultivovanost jazykového projevu. Hlasatelé, moderátoři i redaktoři zpravodajských a publicistických pořadů jsou povinni vyjadřovat se spisovným jazykem (kromě nezastupitelných citací). Provozovatel uvedený ve větě první zajišťuje rozvoj českého jazyka a vyzdvihuje jazykové dědictví.*¹⁸

16 Ibid.

17 Proti návrhu bylo 45 poslanců ČSSD (pro byl pouze Z. Jičínský), 41 poslanců ODS, 16 poslanců KDU-ČSL a 8 poslanců US-DEU. Pro návrh hlasovalo 33 poslanců KSČM (41. hlasování 22. schůze PSP ČR 22. února 2000).

18 Návrh § 32 odst. 4 novely zákona č. 231/2001 Sb., tisk Senátu ČR č. 341/6 z 19. dubna 2004.

Argumentace poslankyně Levé, původní profesí učitelky českého jazyka, zapadá do vnímání jazyka KSČM a jejich předešlých návrhů. V úvodním slově prohlásila: *Dámy a pánové, nezahajujeme žádné nové národní obrození, jen se snažíme, aby především mladí lidé získali vzor pro vlastní vyjadřování a jednou předali naši mateřštinu svým dětem. Jeden paragraf považují za to málo, co by každý z nás mohl a měl pro český jazyk udělat.*¹⁹ Pokusila se dokonce (silně preskriptivně) definovat spisovný jazyk: *Spisovným jazykem pro účely tohoto zákona se rozumí mluvená, psaná nebo tištěná podoba českého jazyka, která je v pravopise, tvarosloví, slovní zásobě a skladbě kodifikována pravidly českého pravopisu, slovníky a mluvicemi českého jazyka.*²⁰ Při nedodržení kodifikace navrhovala pokutu až do výše 50.000 Kč.

Návrh byl ve sněmovně schválen v poměru 127 : 8,²¹ nicméně senát ho vrátil sněmovně k přepracování (z jiných důvodů než výhradně jazykově-politických).²² Při opětovném projednávání ve sněmovně se mohutně diskutovalo o dopadech komunistického pozměňovacího návrhu na českou mediální scénu. Ministr kultury Pavel Dostál (ČSSD) argumentoval: *Dokonce si myslím, že přijetí tohoto zákona ve znění pozměňovacího návrhu paní poslankyně Levé by způsobilo, že televize Nova by ve svém zpravodajství nemohla používat slovenského reportéra, kterého používá [myšlen Eugen Korda].*²³ Jeho slova podpořil senátor a původně evangelický farář Zdeněk Bárta (KDU-ČSL): *Hýčkejme si náš krásný jazyk, kultivujme jej, braňme jej, ale probůh nečiňme tak rozhodnutím zákonodárního sboru!*²⁴ Po vleklých diskusích, do nichž se zapojila rovněž samotná média, byl pozměňovací návrh senátu bez jazykové regulace sněmovnou schválen 4. května 2004 v poměru 127 : 38.²⁵

Co z těchto tří neúspěšných návrhů můžeme vyvodit o postojích politiků k jazykové regulaci? Jazyková otázka byla především zástupci KSČM chápána jako důležitá. Je možné předpokládat, že neuralgicky vnímali společenský a kulturní vývoj přelomu tisíciletí, a měli tedy potřebu posílit vnímání češtiny jako zásadní, a proto právně ukotvené hodnoty (srov. Stich 1995). Ostatní politické strany, ať již pravicové nebo levicové, toto přesvědčení nesdílely. Tyto většinou deklarativní a proklamativní snahy byly za-

19 Stenoprotokol 27. schůze PSP ČR 17. února 2004.

20 Ibid.

21 640. hlasování 27. schůze PSP ČR 23. března 2004.

22 Srov. usnesení č. 408 ze 14. schůze SP ČR 14. dubna 2004.

23 Stenoprotokol 31. schůze PSP ČR ze 4. května 2004.

24 Ibid.

25 Proti byli pouze poslanci za KSČM (21. hlasování 31. schůze PSP ČR 4. května 2004).

mítnuty, protože by na jedné straně mohly způsobit nejasný právní výklad a na druhé straně neodpovídaly společenské poptávce, resp. vnímání potřeby takovéto regulace. Příznačný je rovněž výhradně preskriptivistický postoj k jazyku (spisovný, protože kodifikovaný) a předpoklad, že sebelépe míněnou legislativní normou dojde ke změně jazykových postojů obyvatel České republiky.

Současné české právní prostředí ovlivňuje užívání jazyka spíše pragmaticky a úpravy jsou roztroušeny v dílčích právních předpisech. Najdeme sice normy parciálně regulující užívání jazyků, nicméně jsou výhradně utilitaristické a spíše povahy ad hoc (Dovalil 2007: 155n.; 2008; Dovalil – Sherman 2009; Sloboda 2013). Významnou součástí stávající jazykové politiky jsou předpisy související s integrací cizinců do majoritní společnosti (MPČR 2009: 177nn., 229nn.; Velčovský 2011, 2014–2015).

Potřeba explicitně definovat jazyk jako symbol státnosti či národnosti nebo zdůrazňovat jeho hodnotový potenciál se nejeví jako aktuální. Současnou jazykovou politiku České republiky je možno označit za pasivní (čeština má, byť pouze implicitně, klíčové postavení ve správě a komunikaci v minoritních jazycích s výjimkou slovenštiny je považována spíše za výjimku). To však neznamená, že by neexistovala státní jazyková politika. Většina opatření jazykové politiky směřuje k usnadnění soužití menšin s majoritní společností. Záměrně necílí na extralingvistické nebo postojové (hodnotové) změny (Rabin 1971), což může dokazovat stabilitu české jazykové situace a vyspělé chápání vztahu mezi společností a jazykem (srov. Svobodová 2011). Aby tuto situaci případný jazykový zákon plně reflektoval a podchytil, musel by plnit především roli „usouvztažňovací“ či systematizační, nikoliv ideologickou jako návrhy předkládané po roce 1993 (srov. Kořenský 1997b).

Lze konstatovat, že se plně prosadilo občanské pojmání společnosti. Možný vliv historických zkušeností s pasivní anebo významně regulující jazykovou politikou je jednou z možných dílčích příčin takového chápání fungování jazyka. Průvodním jevem této paradigmatické změny se stal důraz na jazykovou kulturu podmíněnou vědeckou a pedagogickou, ale nikoliv legislativní činností.

Bibliografie:

- Budovičová, V. (1988): Dvojazyčná komunikácia v slovenčine a češtine. *SaS*, 13, s. 115–128.
Dovalil, V. (2007): Sprachenpolitik in der Tschechischen Republik (unter besonderer Berücksichtigung der tschechischen Minderheiten). *Journal of Language and Linguistic Theory*, 23, s. 1–15.

- sichtigung der Beziehungen zur EU und zum Europarat). In: *Sprachenpolitik und Sprachkultur*. Frankfurt am Main: P. Lang, s. 139–161.
- Dovalil, V. (2008): Sprachenpolitik als Gegenstand der Rechtsprechung. In: *Sprache: Deutsch. Beiträge des internationalen germanistischen Symposiums, Opava/Sambachshof 5.–11. 10. 2007*. Opava: Slezská univerzita, s. 42–50.
- Dovalil, V. – Sherman, T. (2009): Teorie jazykového managementu. In: *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka*. Praha: Akropolis, s. 17–26.
- Gladkova, H. – Vačková, K. (2013) eds.: *Jazykové právo a slovanské jazyky*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.
- Horecký, J. (1995): Slovensko-česká diglosná komunikácia. In: *Sociolinguistica Slovaca 1*. Bratislava: Veda, s. 183–187.
- Kořenský, J. (1997a): Vývoj jazykového práva na území dnešní České republiky. In: Daneš, F. (ed.): *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia.
- Kořenský, J. (1997b): Jazykové právo – prostor, nebo limita? *Sociolinguistica Slovaca*, 3, s. 93–100.
- MPČR (2009): Petráš, R. – Petrův, H. – Scheu, H. CH. (eds.): *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium.
- Musilová, K. (2000): Česko-slovenský pasivní bilingvismus. In: *Sociolinguistica Slovaca 5*. Bratislava: Veda, s. 280–288.
- Musilová, K. (2001): Česko-slovenský a slovensko-český pasivní bilingvismus ve změněných jazykových podmínkách. In: *Jazyková komunikácia v 21. storočí*. Banská Bystrica: FHŠ, s. 305–314.
- Nábělková, M. (1999): Slovenčina a čeština dnes. Kontakt či konflikt. In: *Sociolinguistica Slovaca 4*. Bratislava: Veda, s. 75–93.
- Nábělková, M. (2002): Medzi pasívnym a aktívnym bilingvizmom (poznámky k špecifiku slovensko-českých jazykových vzťahov). In: *Bilingvizmus. Minulosť, prítomnosť a budúcnosť*. Bratislava: Academic Electronic Press, s. 101–114.
- Nábělková, M. (2008): *Slovenčina a čeština v kontakte. Pokračovanie príbehu*. Bratislava: Veda.
- Nábělková, M. (2013): Vzďalovanie? Česko-slovenské a slovensko-české jazykové vzťahy v dvadsaťročí po rozdelení spoločného štátu. In: Gonč, V. (ed.): *Česko-slovenská historická ročenka*, 12, s. 53–85.
- Nekvapil, J. – Sloboda, M. – Wagner, P. (2009): *Mnohojazyčnosť v České republice*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Petráš, R. (ed.): (2010): *Aktuální problémy právního postavení menšin v České republice*. Praha: Úřad vlády České republiky.
- Rabin, CH. (1971): A tentative classification of language planning aims. In: Rubin, J. – Jernudd, B. (eds.): *Can language be planned? Sociolinguistic theory and practice for developing nations*. Hawaii: University Press of Hawaii, s. 277–279.
- Sloboda, M. (2004): Slovensko-česká (semi)komunikace a vzájemná (ne)rozumitelnost. *Čeština doma a ve světě*, 12, s. 208–220.
- Sloboda, M. (2010): Menej používané jazyky v Česku: problémy rozvoja v jazykovo „homogénnom“ národnom štáte. In: Papp, A. M. (ed.), *Kevesbé használt nyelvek helyzete a Visegrádi Négyek országaiban / The Situation of the Lesser Used Languages in Visegrád Four Countries*. Budapest: Országos Idegennyelvű Könyvtár, s. 38–55.
- Sloboda, M. (2013): Slovenčina v právnom poriadku Českej republiky (stručný náčrt). In: Uhrinová, A. (ed.): *Slovenský jazyk a kultúra v menšinovom prostredí*. Békešská Čaba: Výskumný ústav Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku, s. 84–92.

- Stich, A. (1995): Existuje u nás pocit ohrožení jazyka? *Naše řeč*, 78, s. 61–73.
- Svobodová, J. a kol. (2011): *Fenomén spisovnosti v současné české jazykové situaci*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta.
- Šatava, L. (2009): *Jazyk a identita etnických menšin. Možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Slon.
- Velčovský, V. (2011): Typologie jazykové politiky. S příklady z historie existence češtiny ve vícejazyčném státě. In: Koutny, I. – Nowak, P. (eds.): *Pomiędzy językami Europy środkowo-wschodniej*. Poznań 2011, s. 15–22.
- Velčovský, V. (2014): *Nesoužití. Česko-německá jazyková politika 18.–20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Velčovský, V. (2014–2015): Cizinci, migrace, školství: výzvy nejen pro češtináře. *Český jazyk a literatura*, 65, s. 226–231.